

Wskaźniki finansowe w raporcie z badania sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta

Wanda Skoczylas*, Piotr Waśniewski**

Streszczenie: *Cel* – celem artykułu jest zbadanie wykorzystania w praktyce biegłego rewidenta wskaźników finansowych, sposobów ich prezentacji, obliczania i oceny *Metodologia badania* – analiza 21 raportów z badania skonsolidowanych sprawozdań finansowych największych polskich niefinansowych spółek giełdowych. *Wynik* – ocena zakresu wykorzystywanych wskaźników finansowych w raportach biegłych rewidentów, ich poprawności obliczania i oceny. *Oryginalność/Wartość* – identyfikacja i krytyczna ocena stosowanych przez firmy audytorskie rozwiązań analizy wskaźnikowej, będącej podstawą przedstawienia czynników negatywnie wpływających na wyniki i sytuację finansową i tym samym zagrażających możliwości kontynuowania przez przedsiębiorstwo działalności w niezmnieszonej istotnie zakresie. Wskazanie na celowość wykorzystania w ocenie wskaźników finansowych obok porównań w czasie także porównań w przestrzeni.

Słowa kluczowe: wskaźniki finansowe, badanie sprawozdania finansowego, raport biegłego rewidenta

Wprowadzenie

Zgodnie z Krajowym Standardem Rewizji Finansowej nr 1 „Ogólne zasady badania sprawozdań finansowych” będącym uszczegółowieniem aktów prawnych wyższego rzędu, raport biegłego rewidenta z badania sprawozdania finansowego powinien zawierać „przedstawienie kluczowych, specyficznych dla jednostki, wielkości bezwzględnych i wskaźników, charakteryzujących jej wynik finansowy oraz sytuację majątkową i finansową za rok obrotowy i – w miarę możliwości – dwa lata poprzedzające, ze wskazaniem tych czynników, które istotnie negatywnie wpływają na wyniki i sytuację jednostki, a zwłaszcza poważnie zagrażają możliwości kontynuowania przez nią działalności w niezmnieszonej istotnie zakresie” (KSRF nr 1). W obowiązujących wcześniej uregulowaniach dotyczących zakresu raportu znajdowała się propozycja zestawu wskaźników absolutnych i finansowych. Rezygnacja z rekomendacji – w tym zakresie – rodzi pytanie o wskaźniki finansowe wykorzystywane w praktyce przez biegłego rewidenta, sposoby ich prezentacji, obliczania i oceny. To ogólne pytanie badawcze stało się podstawą sformułowania następujących pytań szczegółowych:

* dr hab. Wanda Skoczylas prof. US, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Instytut Rachunkowości, Katedra Pomiaru i Kontroli Wyników, ul. Mickiewicza 64, 71–101 Szczecin, e-mail: wanda@wneiz.pl.

** mgr Piotr Waśniewski, Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, Instytut Rachunkowości, Katedra Pomiaru i Kontroli Wyników, ul. Mickiewicza 64, 71–101 Szczecin, e-mail: piotr.wasniewski@gmail.com.

1. Jakie kluczowe wskaźniki, charakteryzujące wynik finansowy podmiotu oraz jego sytuację majątkową i finansową, wykorzystują biegli rewidenci?
2. Czy wskaźniki te mają charakter uniwersalny, czy też są różnicowane w zależności od specyfiki działalności przedsiębiorstwa?
3. Czy stosowane wskaźniki są wynikiem ciągłości metodycznej przedstawionej we wcześniej obowiązujących normach?
4. Czy wskaźniki te są podstawą do weryfikacji wszystkich kryteriów oceny sytuacji finansowej?
5. Jakie kierunki porównań (np. w czasie, z planem lub innymi wielkościami normatywnymi, w przestrzeni) przyjmuje się w ocenie wskaźników?
6. Czy jest zachowana metodyczna poprawność porównań?
7. Czy analiza została pogłębiona o badanie przyczynowe wybranych wskaźników?
8. Czy z przeprowadzonej analizy sformułowane zostały dobrze uzasadnione wnioski odnośnie sytuacji majątkowej, finansowej i wyniku finansowego przedsiębiorstwa?

Podstawą do udzielenia odpowiedzi na przedstawione pytania są wyniki przeprowadzonej analizy treści raportów biegłych rewidentów badających skonsolidowane sprawozdania finansowe największych polskich spółek publicznych, których notowania zawarte są w indeksie WIG 30 (z pominięciem przedsiębiorstw finansowych sektora ubezpieczeń i bankowego oraz Ukraińskiej spółki Kernel) za lata 2012–2013, w zależności od dostępności ostatniego zbadanego sprawozdania.

1. Uregulowania prawne w zakresie obliczania, prezentacji i oceny wskaźników finansowych w raporcie biegłego rewidenta

Obliczenie, prezentacja i ocena wskaźników finansowych wynika z zapisów ustawy o rachunkowości, ustawy o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym. Zapisy tej ostatniej ustawy stanowiły podstawę uchwały dotyczącej krajowych standardów rewizji finansowej (Uchwała nr 1474/23/2013). Zgodnie z obowiązującym art. 65 Ustawy o rachunkowości, „Celem badania sprawozdania finansowego jest wyrażenie pisemnej opinii wraz z raportem o tym, czy sprawozdanie finansowe jest zgodne z wymaganymi zastosowania zasadami (polityką) rachunkowości oraz czy rzetelnie i jasno przedstawia, we wszystkich istotnych aspektach, sytuację majątkową i finansową, jak też wynik finansowy jednostki, której sprawozdanie finansowe jest badane”(…) „ze wskazaniem na zjawiska, które w porównaniu z poprzednimi okresami sprawozdawczymi w istotny sposób wpływają negatywnie na tę sytuację, a zwłaszcza zagrażają kontynuowaniu działalności przez jednostkę” (Ustawa o rachunkowości...: art. 65, poz. 5, pkt 7). Prostym, jasnym i wygodnym sposobem opisywania sytuacji majątkowej, finansowej i osiągniętych wyników finansowych przedsiębiorstwa są odpowiednio dobrane wskaźniki finansowe, uzupełniane ostatnio o wskaźniki niefinansowe, traktowane jako generatory przyszłych wyników.

Sformułowany tak cel badania sprawozdania finansowego został zapisany także w KSRF nr 1 (pkt II.1). W tym dokumencie do wskaźników nawiązuje się w odniesieniu do badania zdolności jednostki do kontynuacji działalności oraz przy prezentacji zawartości raportu. W punkcie 49 KSRF nr 1 wyraźnie stwierdza się, że główne wskaźniki finansowe o negatywnym charakterze są podstawą do stwierdzenia zagrożeń kontynuacji działalności przez jednostkę. Charakteryzując natomiast treść raportu z badania sprawozdania finansowego

wego, stanowiącego uzupełnienie zapisów zawartych w opinii biegłego rewidenta, stwierdzono, że raport powinien zawierać „przedstawienie kluczowych, specyficznych dla jednostki, wielkości bezwzględnych i wskaźników charakteryzujących jej wynik finansowy oraz sytuację majątkową i finansową za rok obrotowy i – w miarę możliwości – dwa lata poprzedzające, ze wskazaniem tych czynników, które istotnie negatywnie wpływają na wyniki i sytuację jednostki, a zwłaszcza poważnie zagrażają możliwości kontynuowania przez nią działalności w niezmnieszonej istotnie zakresie” (KSRF nr 1, pkt 76e).

W porównaniu z wcześniejszym rozwiązaniem jest to uregulowanie bardziej ogólne. Poprzednio w Normie nr 2 wykonywania zawodu biegłego rewidenta „Opinia i raport z badania rocznego sprawozdania finansowego jednostki innej niż bank lub ubezpieczyciel” zapisano, że analiza sytuacji jednostki obejmuje: „wykazanie kształtowania się węzłowych wskaźników, wynikających ze sprawozdania finansowego charakteryzujących działalność jednostki i jej wynik, rentowność oraz sytuację majątkową i finansową, w tym wypłacalność, za badany rok – w porównaniu do dwu lub więcej lat poprzedzających, z uwzględnieniem wpływu inflacji na węzłowe wskaźniki; wskazanie na zjawiska, które w porównaniu z okresami poprzednimi w istotny sposób wpływają negatywnie na te sytuacje” (Norma nr 2, cz. III, pkt 24.1). Zapisy uszczegółowiono w załączniku 2 do Normy nr 2 podaniem przykładowego zestawu wskaźników oraz formuł ich ustalania, co zaprezentowano w tabeli 1.

Przedstawiony w tabeli 1 zestaw wskaźników nie był obligatoryjny, lecz w praktyce stanowił podstawę do oceny rentowności, płynności finansowej i trwałości struktury finansowania przedsiębiorstw (Waśniewski, Skoczylas:2004 oraz Skoczylas: w druku). Jednolitość rozwiązań metodycznych tworzyła podstawy do oceny sytuacji finansowej badanego przedsiębiorstwa nie tylko przez porównania w czasie, określane często w literaturze jako porównanie „mniejszego zła z większym złem”, ale też ocenę jego pozycji na tle innych przedsiębiorstw. Porównania w przestrzeni są uznawane za niezwykle cenne, ponieważ ich wyniki umożliwiają wykrywanie rezerw, a tym samym silnych i słabych stron przedsiębiorstwa na tle działu sektora gospodarki. Tym samym mają niekwestionowaną wartość poznawczą w badaniu zdolności jednostki do kontynuacji działalności. Przygotowana na potrzeby biegłych rewidentów publikacja wskaźników sektorowych umożliwia od kilku lat wykorzystanie ich w praktyce. Niewątpliwą zaletą tego opracowania jest prezentacja statystyk opisowych, tj. mediany, dolnego i górnego kwartyła, najmniejszego i największego wyniku obserwacji umożliwiających zobrazowanie tendencji centralnej występującej w populacji danego wskaźnika, stopnia jego rozproszenia oraz asymetrii rozkładu wartości jakie on przyjmuje dla populacji przedsiębiorstw w danym roku. Ponadto są obliczane i publikowane takie parametry, jak średnia arytmetyczna i odchylenie standardowe. Pierwsza wielkość pokazuje środek ciężkości wskaźnika, druga natomiast przeciętne odchylenie od średniej i jest miarą ryzyka (Sektorowe wskaźniki finansowe). Umożliwia to biegłym rewidentom umiejscowienie wyników badanego przedsiębiorstwa na tle sektora działalności, dzięki czemu wnioski z oceny są zdecydowanie bliższe rzeczywistości, ponieważ uwzględniają sytuację rynkową i bieżący stan gospodarki.

Przeprowadzone przez Komisję ds. Analizy Finansowej Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce podczas X Dorocznej Konferencji Auditingu w Jachrance k/Warszawy badania ankietowe oceny użyteczności wskaźników sektorowych w pracy biegłego rewidenta pozwoliły ustalić, że biegli rewidentzi znają to opracowanie (71% odpowiedzi) i wykorzystują je (54% odpowiedzi) w swojej pracy, w tym w badaniu sprawozdania finansowego (42% odpowiedzi). Uważają też to opracowanie za wystarczające

i niewymagające dalszego doskonalenia. Jednocześnie ankietowani wyrazili opinię co do potrzeby dalszych publikacji i szkoleń (49%) w tym zakresie¹.

Tabela 1

Przykładowy wykaz węzłowych wskaźników charakteryzujących działalność i sytuację jednostki gospodarczej

Lp.	Wskaźnik	Sposób ustalania
1.	Suma bilansowa	
2.	Wynik finansowy netto	
3.	Rentowność majątku	$\frac{\text{wynik finansowy netto}}{\text{suma aktywów}}$
4.	Rentowność kapitału własnego	$\frac{\text{wynik finansowy netto}}{\text{kapitał własny}}$
5.	Rentowność netto sprzedaży	$\frac{\text{wynik finansowy netto}}{\text{przychody ze sprzedaży produktów i towarów}}$
6.	Rentowność brutto sprzedaży	$\frac{\text{wynik ze sprzedaży produktów i towarów}}{\text{przychody netto ze sprzedaży produktów i towarów}}$
7.	Płynność – wskaźnik płynności I	$\frac{\text{majątek obrotowy ogółem}}{\text{zobowiązania krótkoterminowe}}$
8.	Płynność – wskaźnik płynności II	$\frac{\text{majątek obrotowy ogółem} - \text{zapasy}}{\text{zobowiązania krótkoterminowe}}$
9.	Płynność – wskaźnik płynności III	$\frac{\text{papiery wartościowe przeznaczone do obrotu} + \text{środki pieniężne}}{\text{zobowiązania krótkoterminowe}}$
10.	Szybkość obrotu należności	$\frac{\text{należności z tytułu dostaw i usług} \times 365}{\text{przychód netto ze sprzedaży produktów i towarów}}$
11.	Naliczone spłaty zobowiązań	$\frac{\text{zobowiązania z tytułu dostaw i usług} \times 365}{\text{wartość sprzedanych towarów i materiałów} + \text{koszt wytworzenia sprzedanych produktów}}$
12.	Szybkość obrotu zapasów	$\frac{\text{zapasy} \times 365}{\text{wartość sprzedanych towarów i materiałów} + \text{koszt wytworzenia sprzedanych produktów}}$
13.	Pokrycie majątku trwałego kapitałem własnym	$\frac{\text{kapitał własny} + \text{rezerwy}}{\text{majątek trwały}}$
14.	Trwałość struktury finansowania	$\frac{\text{kapitał własny} + \text{rezerwy} + \text{zobowiązania długoterminowe}}{\text{suma pasywów}}$
15.	Dla spółek akcyjnych uwzględnić wskaźniki rynku kapitałowego	

Źródło: opracowanie własne na podstawie Normy nr 2 Wykonywania zawodu biegłego rewidenta.

Na tym tle istotne jest pytanie o wykorzystywanie w praktyce biegłego rewidenta rozwiązań dotyczących obliczania, oceny i prezentacji wskaźników finansowych w raporcie z badania.

¹ Badana populacja 500 osób, wskaźnik zwrotności ankiet 16,6%. Materiały wewnętrzne Komisji ds. Analizy Finansowej Rady Naukowej Stowarzyszenia Księgowych w Polsce.

2. Charakterystyka próby badawczej oraz wyniki przeprowadzonego badania

Odpowiedzi na sformułowane na wstępie pytania poszukiwano w raportach z badania skonsolidowanych sprawozdań finansowych 21 przedsiębiorstw, których akcje są notowane w ramach indeksu największych spółek WIG 30, z pominięciem przedsiębiorstw finansowych sektora ubezpieczeń i bankowego oraz ukraińskiej spółki Kernel. Ich listę, a także ostatni pełny roku, za który jest dostępne sprawozdanie finansowe i firmę audytora przeprowadzającego badanie sprawozdania zaprezentowano w tabeli 2.

Tabela 2

Lista wybranych spółek niefinansowych z indeksu WIG 30

Nazwa spółki	Sektor	Udział w WIG 30 (%)	Sprawozdanie za rok	Audytor
KGHM	Surowcowy	7,21	2012	PricewaterhouseCoopers
PGE	Energetyka	7,05	2013	KPMG
PKN ORLEN	Paliwowy	6,68	2012	KPMG
LPP	Handel detaliczny	4,23	2012	Grant Thornton Frąckowiak
PGNiG	Paliwowy	3,74	2013	PKF
ORANGE Polska	Telekomunikacja	3,68	2013	Deloitte
Tauron	Energetyka	2,8	2013	Deloitte
Lubelski Węgiel BOGDANKA	Surowcowy	2,16	2013	Deloitte
Asseco Poland	Informatyka	1,88	2013	Ernst & Young
Cyfrowy Polsat	Media	1,87	2013	PricewaterhouseCoopers
Eurocash	Handel detaliczny	1,64	2012	KPMG
CCC	Handel detaliczny	1,48	2012	PricewaterhouseCoopers
TVN	Media	1,37	2013	PricewaterhouseCoopers
Zakłady AZOTY	Chemiczny	1,35	2013	KPMG
Synthos	Chemiczny	1,3	2013	PricewaterhouseCoopers
Jastrzębski Węgiel	Surowcowy	1,21	2013	Deloitte
LOTOS	Paliwowy	1,17	2013	Ernst & Young
ENEA	Energetyka	1,03	2013	KPMG
GTC	Developerzy	0,86	2013	Ernst & Young
NETIA	Telekomunikacja	0,85	2013	Ernst & Young
Boryszew	Metalowy	0,22	2012	Deloitte

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych giełdowych www.gpw.pl oraz sprawozdań spółek (21.03.2014).

Z tabeli 2 wynika, że audytorami najczęściej wybieranymi przez największe publiczne polskie przedsiębiorstwa byli: Deloitte – 5 razy, KPMG – 5 razy, PwC – 5 razy, Ernst & Young – 4 razy, inni – 2 firmy po jednym razie. Potwierdza to tezę o dominacji tzw. „wielkiej czwórki” na rynku badania sprawozdań finansowych i jest zgodne z wynikami innych badań, m.in. dziennika „Rzeczpospolita” (tab. 3).

Przedstawione wyniki potwierdzają znaczący udział wymienionych audytorów w badaniu sprawozdań finansowych spółek giełdowych. Identyfikacja i ocena stosowanych przez nich rozwiązań metodycznych w zakresie wskaźników finansowych może być podstawą reprezentatywnych badań w tym zakresie, co ukazuje tabela 4.

Tabela 3

Podział rynku audytorów według liczby badanych firm z GPW w 2012 roku

Lp.	Nazwa	Odsetek przebadanych firm (%)
1.	Ernst & Young	11,0
2.	Deloitte	10,0
3.	BDO Numerica	8,8
4.	PKF	7,5
5.	KPMG	6,8
6.	Grant Thornton Frąckowiak	6,0
7.	ECA Auxilium	5,8
8.	PricewaterhouseCoopers	4,3
9.	4Audyty	3,5
10.	Mazars	3,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie (Adameczyk 2013).

Tabela 4

Wskaźniki finansowe w raportach audytorów

Wyszczególnienie	Deloitte	KPMG	PwC	E&Y	Grant Thornton Frąckowiak	PKF
Ilość badanych sprawozdań	5	5	5	4	1	1
Wielkości absolutne						
Suma bilansowa	5	5	5	4	1	1
Wynik finansowy netto	5	5	5	4	1	1
Przychody ze sprzedaży	5	5	5	0	1	1
Kapitał własny	0	5	4	3	1	1
Skonsolidowane Sprawozdanie z Sytuacji Finansowej (wybrane pozycje)	0	5	5	0	1	1
Skonsolidowane Sprawozdanie z Całkowitych Dochodów (wybrane pozycje)	4	5	5	0	1	1
Wskaźniki obrotowości						
szybkości obrotu należności (dni)	5	5	5	4	1	1
szybkości obrotu zapasów (dni)	4	0	4	3	1	0
wskaźnik rotacji majątku	5	0	0	0	0	0
Wskaźniki rentowności						
rentowności sprzedaży netto (%)	5	5	5	4	1	1
rentowności sprzedaży brutto (%)	0	0	5	0	0	0
rentowność sprzedaży (zysk oper.)	5	0	0	0	0	0
ogólna rentowność kapitału (%)	0	0	5	0	0	0
rentowność kapitału własnego	5	5	0	4	1	1
rentowność majątku	0	0	0	4	1	0
Wskaźniki zadłużenia						
stopa zadłużenia (%)	5	5	5	4	1	1
szybkość obrotu zobowiązań (dni)	5	0	5	4	1	0
trwałość struktury finansowania	0	0	0	4	1	0
stopień pokrycia majątku kapitałem własnym	5	0	0	0	0	0
kapitał obrotowy netto	4	0	0	0	0	0
Wskaźniki płynności:						
wskaźnik płynności I	5	5	5	4	1	1
wskaźnik płynności II	5	0	4	0	0	0
wskaźnik płynności III	0	0	0	4	1	0
Inne:						
Efektywna stopa podatku dochodowego	0	0	3	0	0	0
Stopa inflacji	0	0	4	4	1	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów z badania sprawozdań finansowych.

Z analizy zapisów w raportach biegłych rewidentów wynika, że we wszystkich zostały zamieszczone wskaźniki absolutne i relatywne. Uprzednio zalecane dwa wskaźniki absolutne: suma bilansowa i wynik finansowy znalazły się we wszystkich 21 raportach. Dodatkowo w 17 raportach zamieszczono także informacje o sumie przychodów, z wyjątkiem 4 raportów sporządzanych przez E&Y, i o wysokości kapitału własnego – w 14 raportach, z wyłączeniem 5 raportów sporządzonych przez Deloitte. Wybrane pozycje ze skonsolidowanego sprawozdania z całkowitych dochodów zamieszczono w 16 raportach (5/5 KPMG, 5/5 PwC, 4/5 Deloitte, GTF, PKF), a wybrane pozycje ze skonsolidowanego sprawozdania z sytuacji finansowej – w 12 raportach (5/5 PwC, 5/5 KPMG, GTF, PKF).

Identyfikacja wskaźników stosowanych przez poszczególnych audytorów napotkała pewne utrudnienia, wynikające z odmiennego nazewnictwa wskaźników oraz braku formuł ich obliczania. Zróżnicowane nazewnictwo dotyczyło wskaźników zadłużenia i wskaźnika rotacji zobowiązań, który też nie jest jednoznacznie kwalifikowany. Stopa zadłużenia jest przez firmę Ernst & Young nazywana jako obciążenie majątku zobowiązaniami, a Grant Thornton oblicza stopę zadłużenia z wykorzystaniem w liczniku wzoru różnicy między sumą pasywów a kapitałem własnym. Wskaźnikiem o zróżnicowanej nazwie była też szybkość obrotu zobowiązań, nazywana wskaźnikiem szybkości rotacji zobowiązań w raportach Deloitte, a u Ernst & Young – okresem spłaty zobowiązań. W wypadku tego wskaźnika warto również zauważyć, że był on kwalifikowany w różnych obszarach wskaźników, dla PwC był to wskaźnik zadłużenia, dla GTF – wskaźnik obrotowości, dla Deloitte – wskaźnik efektywności, zaś E&Y nie przydzielał wskaźników do określonych obszarów.

Na 21 przebadanych raportów tylko w 10 wykazano formuły obliczania wskaźników finansowych, z czego 5 było sporządzonych przez firmę KPMG (wszystkie objęte badaniem przez tę firmę), a 3 na 4 przebadane przez Ernst & Young. Z raportów sporządzonych przez firmę Deloitte tylko jeden na pięć raportów zawierał wzory wskaźników, w wypadku PwC żaden raport nie zawierał formuł zaprezentowanych wskaźników. Brak formuł obliczania wskaźników, przy jednoczesnym niezachowaniu jednolitości nazewnictwa jest poważnym utrudnieniem dla odbiorców raportu.

Jak wynika z danych tabeli 3, poszczególni audytorzy stosują zróżnicowane zestawy wskaźników. Wskaźnikami wykorzystywanymi przez wszystkich audytorów były: wskaźnik rentowności sprzedaży netto, stopa zadłużenia i wskaźnik płynności finansowej I⁰. Najszerszy zestaw wskaźników znajduje się w raportach Deloitte – 12 wskaźników, zbliżona liczba wskaźników cechowała również zestawy stosowane przez EY – 11 wskaźników oraz PwC – 10 wskaźników, a najmniejszy zestaw stosowała firma KPMG – 5 wskaźników.

W ocenie sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego audytorzy posługują się właściwie stałym zestawem wskaźników, niezależnie od rodzaju działalności prowadzonej przez podmiot badany. Ewentualne wykluczenia wskaźników nie są uzasadniane w żaden sposób, więc nie wiadomo, czy wynikają one np. z braku danej pozycji w sprawozdaniu finansowym, czy z innych przyczyn, przykładowo z dostosowania zestawu wskaźników do specyfiki badanego podmiotu. Brak wskaźnika rotacji zapasów w raporcie z badania skonsolidowanego sprawozdania Orange SA może wynikać z małego znaczenia tego wskaźnika dla podmiotu z sektora telekomunikacyjnego w związku z stosunkowo niską wartością zapasów i małym ich udziałem w sumie bilansowej, ale równie dobrze brak ten może wynikać z przeoczenia biegłego sporządzającego sprawozdanie.

Analiza formuł wskaźników, w wypadkach, w których były one prezentowane, wskazuje na indywidualizację stosowanych rozwiązań lub też na brak doprecyzowania, a nawet – niepoprawności metodyczne.

W wypadku audytorów KPMG zindywidualizowaną postacią ma np. wskaźnik rentowności kapitału własnego, w którego formule kapitał własny jest pomniejszany o zysk netto. Brak dookreślenia dotyczy sposobu ujmowania kapitału własnego, a więc czy jest to stan na koniec okresu, czy też stan przeciętny. Problematyczna sytuacja występuje również przy wskaźniku rentowności sprzedaży netto. W zależności od audytora, do obliczenia wskaźnika są brane przychody ogółem (np. raporty Deloitte), co jest zgodne z zasadą współmierności obowiązującą przy konstrukcji wskaźników lub przychody ze sprzedaży produktów, materiałów i towarów (np. raporty KPMG). Niekiedy ta kwestia nie jest możliwa do oceny (raporty PwC, E&Y). Podobną uwagę można mieć w odniesieniu do wskaźnika szybkości obrotu należności, który w zależności od biegłego może mieć różne formuły obliczania, co prezentuje tabela 5.

Tabela 5

Sposoby ujmowania należności przy obliczaniu wskaźnika obrotu należności

Audytor	Sposób obliczania
Ernst & Young	„należności z tytułu dostaw i usług”, bez dalszych wyjaśnień
Deloitte	należności handlowe netto na koniec roku + należności handlowe netto na początek roku dzielone przez 2 (w raporcie dla Orange), ale w raporcie dla Bogdanki brak wzoru
KPMG	informacja pod wzorami, iż stan należności z tytułu dostaw i usług brutto dotyczy należności z tytułu dostaw i usług na koniec okresu sprawozdawczego, bez uwzględniania odpisów aktualizujących ich wartość
PricewaterhouseCoopers	brak wzoru

Źródło: opracowanie własne.

Wśród innych wskaźników wymienione zostały wskaźnik inflacji (bądź stopa inflacji) – w 9 raportach, oraz efektywna stopa podatku dochodowego – w 3 raportach (wszystkie autorstwa PwC).

Dokonana ocena zestawu wskaźników i formuł ich obliczania nie wykazała istotnego związku z propozycją zawartą w obowiązującej wcześniej Normie nr 2, nie są też one zbieżne z propozycją Komisji ds. Analizy Finansowej. Jednak w każdym wypadku zastosowany zestaw wskaźników pozwala ocenić sytuację przedsiębiorstwa z wykorzystaniem takich kryteriów, jak rentowność, płynność finansowa i zadłużenie.

Należy podkreślić, że obliczenie wartości wskaźników nie może być jedynym elementem oceny sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego przedsiębiorstw. Wydanie opinii o kontynuacji funkcjonowania przedsiębiorstwa wymaga analizy, której wynikiem powinny być wnioski argumentujące opinię. Prawidłowo przeprowadzona ocena powinna obejmować trzy zakresy. Wymóg ten nie był spełniony w 7 raportach. W związku z brakiem informacji nie jest możliwe stwierdzenie, czy uchybienie to było zawinione przez czynniki obiektywne, takie jak: zmiana struktury organizacyjnej jednostki, fuzje, przejęcia czy inne.

Sześć na 21 przebadanych raportów nie zawierało żadnego komentarza ani analizy obliczonych wskaźników. Za wnioski z analizy nie może bowiem być uznany opis procentowych zmian wielkości bezwzględnych, także pozycji bilansu lub sprawozdania z całkowi-

tych dochodów i wskaźników albo komentarz w 9 przypadkach polegający jedynie na opisie, które wskaźniki wzrosły, a które zmalały (wszystkie podmioty przebadane przez Deloitte oraz E & Y). Pozostałe raporty zawierały ogólne komentarze, na przykład „Powyższe wskaźniki nie wskazują na występowanie czynników, które miałyby istotny negatywny wpływ na sytuację majątkową i finansową Grupy oraz jej zdolność do kontynuowania działalności w niezmiennym istotnie zakresie w dającej się przewidzieć przyszłości”² lub „Podczas naszego badania nic nie zwróciło naszej uwagi, co powodowałoby nasze przekonanie, że jednostka dominująca nie jest w stanie kontynuować działalności przez co najmniej 12 miesięcy”³.

Uwagi końcowe

Przeprowadzone badanie zawartości raportu audytorów, potwierdza wykorzystanie wskaźników absolutnych i relatywnych przy formułowaniu opinii o kontynuacji działalności przedsiębiorstwa. Obliczone wielkości wskaźników są syntetyczną, ze swojej istoty, prezentacją sytuacji majątkowej i finansowej oraz wyniku finansowego. Przedstawienie wielkości badanych wskaźników i ocena w czasie nie są jednak wystarczające. Tym bardziej, że często są to wskaźniki, których konstrukcja nie do końca jest doprecyzowana. Z tego powodu nie ma pewności odnośnie ich poprawności. Przyjęty do badania okres jest też zbyt krótki, co skutkuje uwzględnieniem w badaniu nie tylko czynników głównych wpływających na wielkość wyników, ale też jednorazowych, przypadkowych.

Zróżnicowane formuły obliczania wskaźników finansowych uniemożliwiają porównania w przestrzeni, na tle działu, które są podstawą oceny pozycji przedsiębiorstwa. Brakuje tym samym odniesienia do wyników konkurencji lub innych porównywalnych podmiotów. Brak jest też w raportach jakiegokolwiek nawiązania do sytuacji rynkowej i makroekonomicznej, poza podaniem w kilku przypadkach wskaźnika stopy inflacji. Te elementy, jak i nowe wskaźniki finansowe, przydatne do monitorowania wartości przedsiębiorstwa i niefinansowe, zaproponowane m.in. w projekcie Krajowego Standardu Rachunkowości nr 8 „Sprawozdanie z działalności”⁴, nie są uwzględniane. Powoduje to, że pisemna opinia wraz z raportem odnosi się głównie do stwierdzenia, w jakim stopniu sprawozdanie finansowe jest zgodne z zastosowanymi zasadami (polityką) rachunkowości danej jednostki gospodarczej oraz czy rzetelnie i jasno przedstawia sytuację majątkową i finansową, jak też wynik finansowy badanej jednostki. W mniejszym stopniu opinia ta informuje o stwierdzonych podczas badania poważnych zagrożeniach dla kontynuacji działalności przez jednostkę (Ustawa z dnia 29 września 1994...: art. 65). W przypadku dużych spółek notowanych na giełdzie dobrym źródłem informacji dla interesariuszy są różnego rodzaju analizy, w tym analizy fundamentalne sporządzane przez analityków giełdowych. Gorzej może wyglądać sytuacja w wypadku mniejszych spółek publicznych nieobjętych takim zainteresowaniem analityków i inwestorów instytucjonalnych.

² Raport z badania skonsolidowanego sprawozdania finansowego grupy ORLEN sporządzony przez KPMG.

³ Raporty z badania skonsolidowanego sprawozdania finansowego firm Asseco, GTC, Lotos oraz Netia sporządzone przez Ernst&Young.

⁴ Projekt przyjęty przez Komitet Standardów Rachunkowości w dniu 4 marca 2014 r.

Literatura

- Adamczyk C. (2013), *Więcej firm zmieniło audytora*, Rzeczpospolita.pl, 27.02.2013, www.ekonomia.rp.pl/artukul/984828,984883.html (27.03.2014).
- Dudycz T, Skoczylas W., *Sektorowe wskaźniki finansowe*, http://rachunkowosc.com.pl/c/Artykuly,Wskazniki_sektorowe (28.02.2014).
- Krajowy Standard Rewizji Finansowej nr1, załącznik do uchwały Nr 1608/38/2010 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 16 lutego 2010 r.
- Norma nr 2 wykonywania zawodu biegłego rewidenta – Opinia i raport z badania rocznego sprawozdania finansowego jednostki innej niż bank lub ubezpieczyciel, załącznik nr 2 do uchwały KRBR nr 144/66/96 z dnia 16 stycznia 1996 r., część III pkt 24.1.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości, DzU 2013, poz. 330.
- Ustawa z dnia 7 maja 2009 r. o biegłych rewidentach i ich samorządzie, podmiotach uprawnionych do badania sprawozdań finansowych oraz o nadzorze publicznym, DzU 2009, nr 77, poz. 649, z późn. zm.
- Uchwała nr 1474/23/2012 Krajowej Rady Biegłych Rewidentów z dnia 18 grudnia 2012 r. zmieniająca uchwałę w sprawie krajowych standardów rewizji finansowej.
- Skoczylas W. (w druku), *Wskaźniki sektorowe w ocenie płynności finansowej przedsiębiorstw*.
- Waśniewski T., Skoczylas W. (2004), *Teoria i praktyka analizy finansowej w przedsiębiorstwie*, Fundacja Rozwoju Rachunkowości w Polsce, Warszawa 2004.
- www.gpw.pl oraz strony internetowe badanych przedsiębiorstw

FINANCIAL RATIOS IN THE REPORT SUPPLEMENTING THE OPINION ON THE AUDIT OF FINANCIAL STATEMENT BY THE STATUTORY AUDITOR

Abstract: *Purpose* – the aim of the article is a research into usage of financial ratios in the practise of the statutory auditor, their presentation, ways of calculating and evaluation. *Design/Methodology/approach* – analysis of 21 reports supplementing the opinion on the audit of consolidated financial reports of biggest Polish nonfinancial listed companies. *Findings* – assessment of the extent of the presentation of financial ratios in reports of statutory auditors. *Originality/value* – identification and critical evaluation of ratio analysis solutions applied by auditors, which is basis for presentation of factors negatively affecting on performance and financial situation and thereby threatening of going concern by enterprise activity in undiminished significantly extent. Pointing at the purpose of using financial ratios in the evaluation besides comparisons in the time also scope comparisons.

Keywords: financial ratios, financial statement audit, statutory auditor report

Cytowanie

- Skoczylas W., Waśniewski P. (2014), *Wskaźniki finansowe w raporcie z badania sprawozdania finansowego przez biegłego rewidenta*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 827, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” nr 69, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin, s. 243–252; www.wneiz.pl/frfu.